

SEÇİME GİDEN SÜREÇ VE SEÇİM SONUÇLARI İLE

24 HAZİRAN SEÇİMLERİ

GİRİŞ

24 Haziran 2018’de gerçekleştirilen seçimler, Türkiye’nin siyasi tarihinde önemli kavşak noktalarından birini teşkil etmiştir. 95 yıllık Cumhuriyet’in yönetim sisteminde devrim olarak nitelendirilebilecek bir aşamaya bu seçimlerle girilmiştir. Kemalist sol kesimden bir gazetecinin şu cümlesi, değişimin büyüklüğü ve buna karşı bir kesimin kapıldığı kaygıyı anlaması açısından önemlidir: “24 Haziran günü rejim değişti, parlamenter demokrasinin cenaze namazı kılındı.” Zira bu seçim sonucunda güçlü yetkilerle donatılmış bir cumhurbaşkanı ve yasama, denetleme faaliyeti dışında bir fonksiyonu kalmamış bir parlamento ortaya çıkmıştır.

24 Haziran’da Cumhurbaşkanlığı ve Meclis seçimleri birlikte yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığına ilgili seçim kanununun gerektirdiği 20 milletvekili ya da yüz bin seçmen imzası problemi olmayan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) adayı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) adayı Muharrem İnce ve Halkın Demokrasi Partisi (HDP) adayı, halen Silivri Cezaevi’nde bulunan Selahattin Demirtaş’ın yanında, yüz bin seçmen imzasını tamamlayan İyi Parti (İP) Genel Başkanı Meral Akşener, Saadet Partisi (SP) Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu ve Vatan Partisi (VP) Genel Başkanı Doğu Perinçek katılmıştır. Seçimde Cumhurbaşkanı Erdoğan yüzde 52.59, oy oranıyla ilk turda yeniden Cumhurbaşkanı seçilmiş, İnce, yüzde 30.64; Demirtaş, yüzde 8.40; Akşener, yüzde 7.29; Karamollaoğlu, yüzde 0.89; Perinçek yüzde 0.20 oranında oy almıştır.

Milletvekili Genel Seçimlerine Cumhur İttifakı çatısı altında AK Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), yanlarına amblemine yer verilmeden Büyük Birlik Partisi (BBP)’ni alarak katılmışlardır. Bu ittifakın karşısında CHP, İP ve SP’nin oluşturduğu ve Demokrat Parti (DP)’nin de amblemine yer verilmeden içinde yer aldığı “Millet İttifakı” yer almıştır. Seçime HDP, Hür Dava Partisi (HÜDAPAR) ve VP ise kendi başlarına katılmışlardır. Ancak HÜDAPAR’ın Genel Başkanı Zekeriya Yapıcıoğlu Diyarbakır; Genel Başkan Yardımcısı Aydın Gök ise Batman’dan bağımsız olarak girmiştir. Seçimde AK Parti, yüzde 42.56 oy oranı ile 295; CHP yüzde 22.64 ile 146; MHP yüzde 11. 10 ile, 49; İP yüzde 9.95 ile 43; HDP yüzde 11.70 ile 67 milletvekili çıkarmıştır. Yüzde 1. 35 oy alan SP milletvekili çıkaramamış ancak CHP listelerinden gösterdiği iki aday seçilmiştir. BBP Genel Başkanı Mustafa Destici AK Parti listelerinden, DP Genel Başkanı Gültekin Uysal da İP listelerinden milletvekili

seçilmiştir. Bağımsız adayları ile birlikte yüzde 0. 41 oranında oy alan HÜDAPAR ve 0. 23 oy alan VP ise milletvekili çıkaramamışlardır.

Analizimizde 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilleri Genel Seçimleri, seçim öncesi süreç, propaganda süreci ve seçim sonuçları açısından üç bölümde değerlendirilmiştir.

1. SEÇİM ÖNCESİ SÜREÇ

1.1. Seçime Giden Süreç

16 Nisan 2017’de gerçekleştirilen “Anayasa Referandumunu” sonrasında sistemin rayına girmesi için acil olarak bir erken seçim gerektiği fikri önce kapalı kapılar ardında, ardından basın üzerinden dillendirilmeye başlandı. Hükümet çevreleri her ne kadar seçimin zamanında yapılacağına dair açıklamalar yapsalar da kimi eylem planlarını devreye koymaları erken seçim hazırlığı yaptıklarını ortaya koyuyordu. Özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)’nin belediyelerde Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş’ın görevden uzaklaştırılmasını da kapsayan tasfiye ve yenileme hamlesi erken seçimin hazırlığıydı. Ama hemen hemen herkes seçim için Eylül-Ekim 2018 aylarını tahmin ediyordu.

16 Nisan 2018 tarihinde Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı Devlet Bahçeli, partisinin grup toplantısında "Türkiye'nin 3 Kasım 2019'u beklemesi bu şartlarda mümkün değil" diyerek erken seçim çağrısı yaptı. Bahçeli “Erken seçim” için tarih olarak 26 Ağustos’u işaret etti. Bu, zaman olarak yaklaşık 4 ay sonrasını işaret ediyordu. Ama Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın 18 Nisan’da Bahçeli ile görüşmesinde, birçok kişi için büyük sürpriz olan “24 Haziran” tarihinde erken seçime gidilmesi konusunda mutabakata varıldı. Yüksek Seçim Kurulu (YSK) “hazırız” açıklaması yaptı; muhalefet, karara ve tarihe itiraz etmedi.

1.2. İttifak Tartışmaları

AK Parti hükümetinin henüz 15 Temmuz darbe girişiminden önce, Devlet Bahçeli’yi MHP içindeki muhalifleri ve FETÖ yargısının baskıları karşısında koruması yeni dönem ittifakının ipuçlarını vermişti. AK Parti-MHP ilişkileri, 15 Temmuz darbe girişiminin püskürtülmesi ile yeni bir aşamaya geçti. Darbe karşıtlığı iki parti arasında adı konmamış bir ittifak zemini meydana getirdi, bu ittifak zemini iki partinin Suriye’ye müdahalede benzer

görüşler dile getirmeleriyle pekişti. 24 Ağustos 2016'da başlayan ve 24 Şubat 2017'de el-Bab'ın ele geçirilmesiyle tamamlanan Fırat Kalkanı Hareketi ise iki parti arasında bir tür adı konmamış koalisyon oluşturdu.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın uzun süredir gündeme getirdiği ama Meclis'te yeterli sayıya ulaşmadığından ve bir ihtimal devlet bürokrasisi ile eski sistemden yana olan uluslararası güçlerin tepkisinden dolayı pratize edemediği başkanlık sistemi, bu ortamda Devlet Bahçeli'nin önerisiyle Anayasa değişikliği olarak Meclis'e getirildi. 9-15 Ocak 2017 tarihleri arasında gerçekleşen oylamalarda iki partinin birlikteliği ile Anayasa değişikliği, yasalaşmasının Meclis sürecinde tamamlanması için gerekli 367 "Evet" oyuna ulaşamadıysa da 339 "Evet" oyu ile referanduma gidilebilir sayıya ulaştı. Süreç içinde MHP kendi içindeki ayrışmayı tamamladı, Ak Şener ve ekibi, hazırlık sürecini tamamlayarak 25 Ekim 2017'de İyi Parti (İP) adı altında partileşti. Bahçeli'nin MHP'si Erdoğan'a karşı bir iki ses dışında AK Parti ile uyumlu bir çizgiye geldi.

16 Nisan 2017'de gerçekleşen referandum, sağ ve dindar kesimin başkanlık sistemi ile kurduğu duygusal bağ ve başkanlığın devlet yapısındaki köklü varlığı, propaganda sürecinde iki partiyi de tabanı ikna konusunda zorladı. Ama MHP, bölünmüşlüğünden ve kadrolarının statükoya eğilimli olmasından dolayı, Erdoğan'a kayda değer bir destek veremedi. Buna rağmen iki parti arasındaki uyum devam etti.

Referandum sonrasında PKK ile mücadele, bu çerçevede 20 Ocak 2018'de Suriye'de PYD'ye karşı başlatılan ve 24 Mart 2018'de Afrin'in ele geçirilmesi ile sonuçlanan Zeytin Dalı Harekâtı ve hareket sırasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın milliyetçi söyleme yönelmesi, buna karşılık Devlet Bahçeli'nin mesajlarında "ümme" kavramını kullanmaya başlaması ve Ülkü Ocakları'nın üniversitelerde Kudüs etkinlikleri gerçekleştirmeleri, AK Parti-MHP ittifakının fiilî bir sürece evirileceğini gösteriyordu. Zira resim bütün olarak görüldüğünde dikkat çeken daha çok Erdoğan olsa da iki tarafın planlı bir şekilde aynı söyleme yönelerek yakınlaştığını ortaya koyuyordu.

Gerçekleşme olasılığı 15 Temmuz'dan hemen sonra dile getirilen ancak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ilkesel olarak karşı olduğu bilinen erken seçimin ilk bariz işareti ise 21 Şubat-13 Mart tarihleri arasında Meclis süreci tamamlanıp 16 Mart 2018'de Resmi Gazete'de yayımlanan ve "İttifak Yasası olarak bilinen "7102 Nolu Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"du. Kanun, küçük partileri, büyük partilerle ittifak yapmaları durumunda yüzde 10 barajı problemlerinden kurtarıyor ve onlara önceki durumun aksine ittifak içinde kendi

amblemleri ile seçime katılma imkânı veriyordu. Kanunun, MHP'nin İP sonrası karşılaştığı iddia edilen baraj problemine karşı gereksinimleri doğrultusunda hazırlandığı öne sürülüyordu. Gerekçesi ne olursa olsun, İttifak Yasası, Türkiye'de bir erken seçim havası oluşturmuştu.

Buna rağmen Devlet Bahçeli, MHP'nin 3 Nisan'daki Meclis grubunda seçimlerin zamanında yapılacağını söyledi. Cumhurbaşkanı Erdoğan da konu gündeme geldiğinde hep, seçimlerin olağan tarihi olan 2019'u işaret etti. Ama Bahçeli, partisinin 17 Nisan'daki grup toplantısında yaptığı konuşmada "Türkiye'nin seçim için 3 Kasım 2019'u beklemesi mümkün değildir" diyerek erken seçimin ateşini yaktı. Bahçeli, erken seçim tarihi olarak ise 26 Ağustos 2018'i önerdi. 18 Nisan'da Erdoğan ile Bahçeli arasında gerçekleşen görüşmede seçimin 24 Haziran'da yapılacağı ilan edildi. Böylece "erken seçim", bir tür "baskın seçim"e dönüştü.

Erken seçim kararı neden alınmıştı? Konunun MHP'yi ilgilendiren tarafları söz konusu olabilir. Bir ihtimal Bahçeli, İP kaynaklı ve kendi partisi içindeki Erdoğan karşıtları tarafından da dillendirilen partisini karşılıksız olarak Erdoğan'a bağladığı eleştirilerinin MHP'yi daha da küçültmesinden endişelenmiştir. Kabine düzeyinde karşılığı olmayan bir ittifakın daha fazla sürmesinin kendisi açısından yol açacağı problemleri aşmak için fiili bir ittifaka gitmek üzere erken seçim önerisi getirmiştir. Bunun yanında Türkiye'nin S-400 füze sistemiyle simgeleşen Rusya ile yakınlaşmasının Batı'da yol açtığı reaksiyon, devletin kendisinde de bir erken seçim gereksinimi doğurmuş ve bu gereksinim, Erdoğan'ın erken seçim karşıtlığı ilkesinin ihlal etmek durumunda kalmaması için Bahçeli üzerinden ifade edilmiş olabilir.

Erken seçimin, "baskın seçim"e dönüşmesinin ise başka gerekçeleri söz konusudur. İlk tarafların "Millî İttifak" olarak dillendirdikleri AK Parti-MHP Cephesi, sağ ve dindar blokta seçime mümkün oldukça az partiyle girmekten yanaydı. 24 Haziran tarihi, İP'in seçime katılması açısından problem teşkil ediyordu. Seçime katılma yeterliliği olduğu hâlde Yüksek Seçim Kurulu'nun Hür Dava Partisi (HÜDAPAR)'nin seçimlere girmesini engelleme girişiminde olduğu, parti yetkilileri tarafından dile getirildi. Her iki hususun da erken seçimin "baskın seçim"e dönüştürülmesinde etkili olduğu iddia edilmiştir. Ancak erken seçimin "baskın seçim"e dönüşmesi bu gerekçelerin yanında Türkiye'de bir iktidar değişikliği amacıyla görünen uluslar arası sistemin seçimlere müdahalesini engellenmesiyle de ilişkilendirilebilir.

AK Parti ile MHP arasındaki ittifak, henüz “İttifak Yasası” çıkmadan 20 Şubat 2018’de partiler arasında tamamlanmıştı. Ama ittifak, “Cumhur İttifakı” adı altında yasanın ön gördüğü protokolle ve oy pusulasında görülecek şekilde, 3 Mayıs’ta Güney Kore temaslarının ardından ülkeye dönen Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın uçakta imzalamasıyla resmileşti. İki parti, seçime ittifak içinde kendi amblemleri ile katılmak ve başka partileri listelerinden aday gösterirlerse bile o partilerin amblemlerine oy pusulasının ittifak hanesinde yer vermemek üzerine anlaşmışlardı. İttifaka sonradan Büyük Birlik Partisi (BBP), amblemi oy pusulasında görünmeden AK Parti listeleri içinde aday göstermek üzere katıldı. 16 Nisan 2017 Referandumu’nda “Evet” oyu veren partilerden sadece HÜDAPAR, süreç içinde Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Erdoğan’ı destekleme kararı aldığı hâlde tamamen ittifakın dışında kaldı.

HÜDAPAR, YSK tarafından seçim takvimi ilan edilirken, seçime katılma yeterliliği için gerekli il teşkilatlanmasını tamamlamadığı gerekçesiyle, seçime katılacak partiler arasında ilan edilmedi. YSK’ye yaptığı itirazla bu engeli aşan partinin, seçim ittifakları oluşurken ve taraflar arasında gergin bir ortam söz konusu iken bütün partilere yönelik görüşme talebi CHP, MHP ve HDP tarafından reddedildiği hâlde, HDP’ye yönelik bir ittifak görüşmesi niyeti gibi medyaya sunuldu. Parti yetkililerinin şiddet karşıtı söylemi de bazı kimseler tarafından sosyal medya üzerinden HDP ile ittifak etme niyeti olarak yorumlandı. HDP ile herhangi bir görüşme gerçekleştirilmeyen HÜDAPAR, Bölge’de Erdoğan karşıtlığını merkeze alması koşuluyla kendisine destek vereceğini beyan eden önemli bir parti dışı kitleye rağmen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Erdoğan’ı destekleme kararında ısrar etti. Konuyu ilkesel olarak değerlendiren parti, başkanlık sistemini merkeze alsın da genel anlamda Erdoğan’ı muhaliflerine tercih edilirdi.

Muhalefet partileri ilkin ittifak yasasına tepki gösterecekler de sonradan bundan faydalanma yoluna giderek “Cumhur İttifakı”na karşı “Millet İttifakı”nı kurma kararı aldılar. Millet İttifakı, 16 Nisan 2017 Başkanlık Referandumunda “Hayır” oyu veren Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), İP ve Saadet Partisi (SP) tarafından 5 Mayıs 2018’de kuruldu. Demokrat Parti (DP) de Cumhur İttifakı’ndaki BBP ile aynı koşullar altında, oy pusulasında amblemi görünmeden İP listesi içinde bu ittifaka katıldı. Sadece Halkın Demokrasi Partisi (HDP) 16 Nisan 2017 Referandumu’nda “Hayır” oyu verdiği ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Millet İttifakı’nın hangi adayı ikinci tura kalırsa kalsın destekleyeceği duyurduğu hâlde ittifak dışında kaldı.

2. SEÇİM SÜRECİ

2.1. Ödünç Vekiller

İP, parti yetkilileri aksi yönde beyanlarda bulunsalar da seçimlere katılabilmek için, kuruluşundan sonrası için gerekli altı aylık sürede kongrelerini yapmış olması gibi kriterlerden yoksundu veya bu partinin durumu YSK'nin yorumuyla engeline takılabilecek kadar kritikti. Partinin Meclis'te 6 milletvekili var idiye de grup kurma yeterliliği yoktu. Bu da onun açısından seçimlere katılamama gibi bir risk oluşturuyordu. Bunun üzerine CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, kimsenin beklemediği bir hamle ile partisinden 15 vekili istifa ettirip ödünç olarak İP'e gönderdi. Bazıları bunu 5 Haziran 1977'de yaşanan "Güneş Motel" olayına benzettiler. Ama bu yüzde yüz haklı bir değerlendirme değildi. "Güneş Motel" olayı, güvenoyuna yetecek vekil sayısına sahip olamayan Bülent Ecevit'in CHP'sinin bakanlık karşılığı AP'li 12 vekili transfer etmesiydi. Kılıçdaroğlu'nun "ödünç vekil" taktiği ise muhalefeti tahkim amaçlı ve "kontrollü" bir transferdi. Nitekim seçimlerden önce 15 vekil İP'ten ayrılıp CHP'ye geri döndü.

2. 2. Algıları Yönlendirme Çabaları: Medya ve Anket Firmaları

Seçime doğru gidilirken medyanın tavrı oldukça tartışıldı. Özellikle devletin televizyon kanallarının muhalefete yeterli süre vermemesi dikkat çekti ve bu, seçime eşit şartlarda girilmediği yönünde bir kanaat oluşturdu.

Yazılı ve görsel medya ise siyasi aktörleri halka tanıtmak ve mesajlarını aktarmak yerine yakın oldukları tarafın mesajlarını aktarma, muhalif olduklarını ise kötü gösterme ya da hiç görmeme politikası uyguladılar. Bu doğrultuda sosyal medyada çok sayıda manipülatif haber ve yoruma rastlamak mümkündü.

Medyanın durumu siyasilerin seçim meydanlarındaki vaatlerini de etkiledi. Kimi muhalefet partileri seçimi kazanmaları durumunda devletin televizyonunu satacaklarını dahi ilan ettiler.

Anket ve araştırma kuruluşlarının tutumu da bundan farksızdı.

Siyasi partilerin talepleri doğrultusunda hazırlanan kimi anketlerin ya hiç açıklanmadığı ya da değiştirilerek halkın algıları üzerinde oynanmak istendiğine dair bariz işaretler vardı. Özellikle bazı araştırma şirketlerinin yöneticilerinin katıldıkları televizyon programlarında yakın oldukları partinin militanı gibi davranmaları dikkat çekti.

Anket kuruluşlarının 24 Haziran'a dair araştırma sonuçlarının gerçek sonuçtan farkını şu iki tabloda görmek mümkündür:

Cumhurbaşkanlığı Seçimi

Araştırma Şirketleri	Erdoğan	İnce	Demirtaş	Akşener	Karamollaoğlu	Perinçek
A&G	53,5	29,1	8,8	8,1	0,3	0,2
ANDY-AR	51,7	28,3	10,2	8,5	1,2	0,3
KONDA	51,9	28,0	9,0	10,2	0,7	0,1
SONAR	48,3	31,4	8,2	9,5	2,1	0,5
GEZİCİ	48,2	29,1	10,0	11,4	1,2	0,1
MAK	51,5	24,4	8,8	12,5	2,2	0,6
ORC	52,7	29,2	8,4	8,6	0,9	0,2
METROPOLL	49,2	26,2	12	9,8	2,4	0,4
Seçim Sonuçları	52,6	30,6	8,4	7,3	0,9	0,2

Milletvekili Seçimleri

Araştırma Şirketleri	AK PARTİ	CHP	MHP	İYİ PARTİ	HDP	Saadet Partisi
A&G	45,4	25,5	8,8	8,3	11,3	0,6
ANDY-AR	43,9	23,8	8,9	9,1	12,6	1,3
KONDA	45,5	26,1	7,3	8,5	11,6	-
SONAR	42,2	28,2	7,1	9,2	10	2,1
GEZİCİ	43,6	26,7	14,9	10,1	12,1	1,29
MAK	43,5	24,2	9,2	10,3	9,2	2,1
ORC	44,2	24,5	10,5	7,4	11,9	0,9
METROPOLL	45	25	6	10	13	1,3
Seçim Sonuçları	42,56	22,64	11,1	9,96	11,7	1,35

Dikkat çekeceği üzer seçimlere katılan kimi partiler ilgili tabloya alınmamıştır. Özellikle HÜDAPAR'ın ekranlardan ve anket tablolarından özenle uzak tutulması, ilk kez

Türkiye genelinde seçime katılan ve siyasetteki varlığı henüz beş yılla sınırlı olan bu partinin seçmenin dikkatinden uzak tutulduğu yorumlarına yol açmıştır.

2. 3. Manipülasyon Çabaları

Seçimlere doğru gidilirken ekonomik krizin normalden fazla kendini hissettirmesi ve özellikle dolar üzerinden yapılan spekülasyonlar içeride ve dışarda küresel güç odaklarının seçimleri manipüle etmeye niyetli olduklarına dair bir izlenim oluşturdu. Seçim yaklaşırken soğan ve patates fiyatlarının yükselmesi de orta ve alt gelir gruplarının direncini kırmaya yönelik bir çabanın olduğuna yönelik bir düşünceyi beslemiştir. Bu da AK Parti-MHP ittifakının seçimler konusunda acele etmesinin stratejik açıdan yerinde bir hamle olduğuna dair kanaati güçlendirdi. Çünkü sürecin uzaması küresel ölçekte hazırlıkların yapılmasını ve manipülatif çabaların daha da artması ihtimalini beraberinde getirecekti.

2. 4. Millet İttifakı'nın Uyuşmazlığı

“Millet İttifakı” kurulduğu günlerden itibaren “benzemezlerin buluşması” olarak nitelendirildi. Buna rağmen ittifakı oluşturan dört partinin ana hususlarda anlaşığı düşünülüyordu. Oysa muhtemelen kimi uluslar arası taleplerle de uyumlu olarak Cumhurbaşkanlığı seçimi için Abdullah Gül'ün ittifakın ortak adayı olarak seçilmesi, kendisinin ikinci tura kalacağından emin görünen Meral Akşener'in itirazına takıldı. Abdullah Gül'ün Genelkurmay Başkanı ve MİT Başkanı tarafında tehdit edilerek aday olmasının engellendiği haberlerini yayan “Millet İttifakı”nın partileri, seçime ancak üç gün kala "Millet İttifakı Tutum Belgesi"ni yayınladıklarında ise aralarında ilkesel sorunların da olduğu ortaya çıktı. İttifakı oluşturan partilerin parlamenter sisteme dönüş konusunda mutabık kaldıkları düşünülürken bu durum, tarafların üzerinde anlaşamaması üzerine protokole yansımada. Basına yansıdığı kadarıyla SP, parlamenter sisteme dönüş konusunda itirazda bulunmuştu. CHP de parlamenter sisteme dönüşten yana görünse de Cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce'nin sistemi dilediği gibi geçmişe götürmek için mevcut sistemi iki yıl için sürdürme eğiliminde olduğu görüldü.

2. 5. Partilerin Propagandaları

İPSOS Türkiye araştırma şirketinin seçimden sonra yaptığı bir ankete göre seçmenlerin yüzde 75'i seçime iki ay kala, kararını vermiştir. Dolayısıyla seçim propagandası sadece yüzde 25'lik bir seçmen kitlesine yönelik yapılmıştır. Aynı şirket bu yüzde 25'lik seçmenin daha çok televizyon programlarından etkilenecek kararını verdiğini, büyük mitinglerin daha az etkili olduğunu tespit etmiştir. Yine bu şirket her dört seçmenden birinin kararında ekonomik vaatlerin etkili olduğu sonucuna varmış; sandığa yansıyan oyların yüzde 86'sının asıl; yüzde 12'sinin emanet oy olduğu neticesine ulaşmıştır. Ancak bu sonuçlar, neticeler küçük yüzdeliklerle alındığı için, bu seçimde propagandanın işlevsiz olduğu anlamına gelmemektedir. Bundan dolayı partiler, imkanlarını zorlayarak henüz resmi propaganda süreci başlamadan sıkı bir propaganda çalışmasına başlamışlardır.

7 Haziran ve 1 Kasım 2015 seçimleri ile 16 Nisan 2017 Anayasa Referandumu'nda gerçekleştirdiği ve gerçekleştireceği büyük projeler üzerinde odaklanan AK Parti, bu seçimde emekli ve öğrencilere yönelik kısa sürede nakit ya da başka avantajlar sağlayacak hükümet kararları üzerinde odaklandı. İPSOS'un araştırmasına göre partinin seçmenlerinin yüzde 84'ünün seçime iki ay kala, dolayısıyla henüz erken seçim ilan edilmeden kendisine oy vermeye ikna olduğu parti, küskün seçmenlerini ve ekonomik sorunlardan şikayet eden kitleleri ikna etmek için çaba gösterdi. AK Parti, Kürt seçmeni kazanmak içinse Kürtçe tanıtım reklamlarına yöneldi, Olağanüstü Hâl'i kaldıracağını duyurdu. Ama güvenlik soruşturmaları gibi kimi hususlarda herhangi bir beyanatta bulunmaktan kaçındı, ortağı MHP'nin af yönündeki taleplerine de olumlu karşılık vermedi. Propagandasını belli sınırlar içinde tuttu.

CHP'nin bu seçimdeki büyük atağı, son seçimlerde hep olduğu geçmişin imajından kurtulma çabasıydı. CHP, AK Parti'yi tek başına deviremeyeceğine ikna olmuş ve muhalefeti bir araya getiren, "özverili ana muhalefet", "çatı muhalefet", "muhalefetin amiral gemisi" rolüne bürünmüştür. Bunun için Cumhurbaşkanlığı adayını geç açıklamış, partiden bir aday yerine Abdullah Gül gibi sağ ve dindar kesimin oy verme ihtimali daha yüksek olan bir "çatı aday" arayışına girmiştir. Meral Akşener'in "çatı aday"a karşı itirazında direnmesi üzerine Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu'nun kongredeki rakibi Muharrem İnce aday gösterilmiş; İnce, propagandası boyunca bir tür "Mevlana imajı"na bürünerek herkesi kendisine çağıran bir söyleme yönelmiştir.

CHP, muhalefet cephesini genişletmek için İP'e 15 milletvekilini ödünç olarak vermiş; 1993'teki Sivas olaylarından bu yana lideri ve o günlerin Sivas Belediye Başkanı Temel

Karamollaoğlu'yu mahkum ettiği SP'yi kendi amblemi ile ittifaka almış, barajı aşması için seçmenlerinin bir kısmını HDP'ye oy vermeye teşvik etmiştir.

CHP'nin tuttuğu bu geniş şemsiye, Erdoğan'ın seçmen üzerindeki etkisini zorlamış ve belki Erdoğan, yüzde 60 oy alabilecekken yüzde 52.6'da kalmış, partisi de Meclis'teki çoğunluğunu kaybetmiştir. CHP, bu yönüyle başarılı bir propaganda süreci yürütmüştür. Ancak CHP, seçmeni ülkeyi Erdoğan'dan daha iyi yöneteceğine ikna edememiştir. Partinin seçim propagandası boyunca Erdoğan'ın bütün büyük projelerine yönelik muhalefeti ve devasa mitingleri seçmene Sol'un işlevsiz ve bir tür anarşistçe eleştiriciliği ile bir türlü son bulmayan protestoculuğunu anımsatmıştır. CHP'nin kazanmak istediği muhafazakâr seçmen, kalabalık mitinglerdeki manzaraya bakarak CHP'nin inşa edeceği bir gelecekte ürkümüştür.

Ülkü Ocakları sayesinde genç ülkücü seçmenini İP'e kaptırmamayı başaran MHP, çok az miting düzenlemiş, seçim propagandasını neredeyse hiç yapmamıştır. Buna karşı Bahçeli, Alaattin Çakıcı gibi Erdoğan karşıtlığı ile bilinen ancak Ülkücülerin bir kesimi üzerindeki etkili kişilerle hâlâ dostluğunun bulunduğunu gösteren bir cezaevi ziyaretinde bulunmuş, affı dile getirmiş ve muhtemelen bu girişimlerle bir kısım milliyetçi seçmeni kazanmıştır. MHP, aynı zamanda hükümetin son dönemde Suriye ve Kuzey Irak'ta gerçekleştirdiği operasyonlara sahiplenmiş, "devletin partisi" imajını pekiştirmiştir. Partinin barajı geçecek kadar oy almasını sağlayan avantajı ise Erdoğan'la ittifakın MHP'yi iktidar ortağı yapmasıdır. Bu umut, Orta Anadolu'nun yanında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da AK Parti ile kaynaşmamış kimi milliyetçi veya konjonktürel çıkarını milliyetçilikte gören Urfa'nın Arap kesimi ileri gelenleri gibi belli bir oy oranına sahip kişilerin AK Parti'de yer bulamayınca MHP'ye yönelmesini sağlamıştır.

MHP'nin özellikle yaşlı kitlesinin önemli bir kısmını kuruluşu aşamasında elde eden İP, Erdoğan eleştirisi ve Meral Akşener övgüsü üzerinden bir propaganda geliştirmiş; Erdoğan'ın sert imajına karşılık "yumuşak kalpli kadın" imajı üzerinden bir söylem üretmeye çalışmıştır, partinin katılımı ne olursa olsun miting düzenleme ısrarı ise kendisini tanıtmaya dönük gerçekleşmiştir. Demirören grubu ve Fox TV haber bültenlerine küçük veya büyük her tür mitingin konu edinilmesinin yanında "face hesap" denen hesaplar üzerinden, bilinmeyen kişilerin sosyal medya desteği İP'in baraj düzeyinde oya ulaşmasını sağlayan ana etkenler arasında yer almıştır.

Propagandası daha çok PKK'nin Avrupa'dan yayın yapan yayın organları üzerinden yürütülen HDP, "Çözüm Süreci" denen sürecin ardından bölgede yaşanan yıkımın sorumluluğunu Erdoğan'a yükleyerek ve Suriye'nin kuzeyi ile ilgili bir mağduriyet resmi

çizerek seçmenini geri kazanmaya çalışmıştır. Ama en çok baraj sınırında olduğuna dair beyanatlarla oyunu tekrar baraj düzeyinin üzerine çıkarmıştır. Bu konuda Cumhuriyet gazetesinin tarihî propaganda tecrübesinden yararlanmış, seçim süreci boyunca Cumhuriyet gazetesi şiddetli Erdoğan karşıtı CHP seçmenini HDP'ye oy vermek için ikna etmeye çalışmıştır.

SP, özgün bir seçim propagandası geliştirememiş, seçim boyunca Erdoğan'a karşı, muhalefete ise yakın olduğu yönünde bir imaj oluşturma yoluna gitmiş; "Değiştir" sloganı ile Erdoğan karşıtlarının ve HDP ile anlaşamayan Altan Tan, Haşim Haşimi gibi isimleri aday göstererek Kürt seçmenin gönlünü kazanmaya çalışmış ancak propagandasında başarısız olmuştur.

HÜDAPAR, bütün Türkiye'ye seslenen söylemiyle kendisine yönelik özellikle muhafazakâr kesimin "bölge partisi" vurgusunun etkisini nispeten kırmıştır. Ama PKK çevrelerinin "bölge partisi değil" şeklindeki tam zıt yöndeki propagandasını yeteri kadar kıramamıştır.

2. 6. Rekor Katılımlı Seçim

24 Haziran seçimleri katılım anlamında tarihe geçen bir özelliğe sahiptir.

Bu seçimde toplam seçmen sayısının % 86'sı seçime katılım göstermiştir. Bu rakam seçimlere katılımın genellikle yüksek çıktığı Türkiye açısından çok dikkati çekici olmazsa da Avrupa ülkeleri ve Amerika'ya göre oldukça yüksektir. Yalnız katılım oranının yüksek olduğu kadar geçersiz oy oranının da yüksek çıkması tartışmaları ve itirazları da beraberinde getirdi. % 2,2'ye karşılık gelen 1 milyon 129 bin oy çeşitli nedenlerle geçersiz sayıldı. Geçersiz oy sayısı 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinde 1 milyon 326 bin 434; hemen ardındaki 1 Kasım 2015 Erken Genel Seçimlerinde ise 697 bin olarak tespit edilmişti.

Seçime yüksek katılım bütün kesimlerin bu seçimleri Türkiye'nin geleceği açısından bir dönüm noktası olarak gördüklerini göstermiştir. Oyların bu oranda geçersiz çıkması ise Türkiye'nin seçimlerdeki geçersiz oy sayısı çokluğu problemini bu seçimde aşamadığını ortaya koymuştur.

3. SEÇİM SONRASI

3. 1. Kimlik Siyaseti ve Kemikleşmiş Oylar

Seçim öncesinde sağ ve dindar seçmenin eridiğine dair bir propaganda yapılmaktaydı. Ancak seçim sonuçlarına bakıldığında bunun gerçeği tam olarak yansıtmadığı görülmektedir. Çünkü Cumhuriyet İttifakı'nın oyu, İP, SP ve HÜDAPAR'ın oyunun toplamıyla birlikte hemen hemen sağ ve dindar seçmenin bilinen yüzde 65 oyuna denk gelmektedir. Aradaki fark ise Cumhurbaşkanı Erdoğan'a karşı CHP'nin kendilerine siyaset imkânı verdiği küçük bir sağ kitle ile dindar bir kimliğe sahip olup geçmişte sağ partiler ve MSP geleneğine oy veren kayda değer bir Kürt seçmenin HDP'ye kaymasından kaynaklanmaktadır. 12 Eylül öncesine göre CHP bir miktar Sol seçmeni kaybetmiş ancak HDP bir miktar seçmen kazanarak sol seçmeni yüzde 35'lerde tutmuştur.

İPSOS araştırma şirketinin seçmenin yüzde 75'inin seçime iki ay kala kararını verdiği tespitinden de anlaşıldığı üzere Türkiye'de "kimlik siyaseti" yerleşmiş, geniş bir kemikleşmiş oy kitlesi oluşmuştur. Oy kaymaları karşıt partiler arasında değil ancak benzer partiler arasında gerçekleşebilmektedir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 15 Temmuz'dan seçim propagandası günlerinin başlamasına kadar dillendirdiği yeni Mustafa Kemal yaklaşımı, Atatürkçü seçmeni AK Parti'ye aktarmamıştır. Aksine Cumhurbaşkanı'nın CHP'ye yönelik 1950 öncesini anlatan eleştirilerine zarar vermiş, CHP'nin ideolojik olarak meşruiyetini sağlama yönünde bir işlev görmüş, çıkarı gereği CHP'de siyaset yapmak isteyen kimi sağcı kişiler için CHP'ye kapı açmıştır. Bazı Ak Parti seçmenlerinin CHP'ye oy vermesine yol açmıştır.

Cumhurbaşkanı'nın milliyetçi söyleme yönelmesi ise AK Parti açısından daha da büyük bir probleme yol açmıştır. Cumhurbaşkanı'nın milliyetçi söylemi, milliyetçilik karşıtı kesimleri ürkütüp AK Parti'ye verdikleri desteği sorgulamalarına yol açarken bir kısım Sağ seçmenin Cumhurbaşkanı Erdoğan ile MHP arasındaki farkı göz ardı etmesine ve AK Parti adaylarına yönelik öfkesiyle birlikte, AK Parti ile aynı noktada gördüğü MHP'ye kaymasına yol açmıştır.

Nitekim İPSOS'un araştırmasına göre AK Parti 1 Kasım'daki seçmenin yüzde 78'inin desteğini alabilmiş, geriye kalan seçmeninden yüzde 5'i CHP'ye, yüzde 9'u MHP'ye kaymış ve bu kayma MHP'ye Türkiye Geneli'nde yüzde 4.5 gibi çok yüksek bir oran kazandırmış, MHP'nin barajın üzerine çıkmasını sağlamıştır.

Aynı araştırmaya göre HDP 1 Kasım'daki seçmenin yüzde 87'sinin oyunu almış, diğer seçmenlerinin yüzde 8'i AK Parti'ye, yüzde 4'ü CHP'ye kaymıştır. AK Parti'ye kayan seçmeni PKK'nın "hendek siyaseti" dediği ve "çukur siyaseti" olarak bilinen süreçteki

uygulamalarına tepki etrafında anlamak mümkündür. CHP'ye kayış ise iki parti arasındaki yakınlaşmanın geçmişte CHP'ye karşı olan kimi seçmenlere CHP'ye geçiş için kapı aralamış olması olarak açıklanabilir.

3. 2. Partiler Açısından Seçim Sonuçları

Seçime katılan tüm partiler ve adaylar, seçimde kendilerinin başarılı olduğu açıklaması yaptılar.

Recep Tayyip Erdoğan, başkan seçildiği için haklı olarak kendini başarılı saydı.

Muharrem İnce, % 30'un üzerinde oy alarak kritik eşiği aştığını iddia etti ve başarının kapısının açıldığını söyledi.

Seçim öncesinde iddialı bir şekilde Cumhurbaşkanı seçileceğini söyleyen Meral Akşener, aldığı oy oranını başarı olarak kabul etti ve ilk kez seçime girmiş olmasına rağmen önemli bir netice aldığını savundu.

Selahattin Demirtaş'ın aldığı oy oranının tüm olumsuz şartlara rağmen ortaya çıktığı için kıymetli olduğu ifade edildi, cezaevinde olmaması durumunda sonucun farklı olacağı iddia edildi.

AK Parti, 1 Kasım seçimlerine göre yaklaşık 7 puanlık bir kayıp yaşadı. Meclis çoğunluğunu kaybetmesi, bazı konularda diğer partilere muhtaç olacak duruma gelmesi dezavantajlar olarak zikredilebilir. Ama yeni sistemde olağanüstü yetkilere sahip bir cumhurbaşkanı olduğu için bunun sıkıntısını yaşamaması da olasıdır.

CHP, parti yöneticilerinin de ifade ettiği gibi AK Parti'yi zayıflatmak için HDP'ye sandık başında destek verdi. İstanbul'un iki ilçesi üzerinden izah edersek konu net olarak anlaşılacaktır. Şişli ve Beşiktaş'ta Selahattin Demirtaş'ın oy oranı 4-5 arası iken HDP'nin oy oranı ise 16 ve 18 şeklinde gerçekleşmiştir. Bu destek HDP'nin barajı aşmasını sağlarken CHP'nin 22'lerde kalmasına sebep olmuş ama partinin genel başkanı Kılıçdaroğlu, "AKP'yi 7 puan gerilettik" diyerek başarılı olduğunu dile getirmiştir.

MHP'nin tüm anket şirketlerini şaşırtarak yüzde 11 civarı oy alması seçimin sürprizlerindedir. Bu sonucun alınmasında AK Parti yöneticilerinin kullandığı milliyetçi dilin etkisi olmuştur. Bununla birlikte PKK'ye karşı sürdürülen operasyonlardan dolayı MHP'nin isminin daha fazla zikredilmesi MHP açısından oy artışlarında önemli bir etkidir. Devlet Bahçeli'nin "Doğu ve Güneydoğu'da oylarımızı katladık" şeklindeki tespiti ise gerçeği

tam yansıtmamaktadır. PKK'nin silahlı vesayetinin azaldığı yerlerde Polis ve Korucular üzerinden MHP'nin devreye girebildiği unutulmamalıdır. Kaldı ki yükselişin görüldüğü iddia edilen Van iline baktığımızda benzer sonuçların 2000 yılı öncesi seçimlerde de söz konusu olduğunu görebiliriz.

Sonuçlar MHP açısından elbette başarıdır çünkü ikiye bölünmüş ve başarı şansı verilmeyen bir partinin barajı aşacak seviyede oy alması önemlidir. Bununla birlikte MHP'nin, elindeki vekil sayısını AK Parti'ye karşı koz olarak kullanacağı gerçeği ile yüz yüze kalabiliriz. Nitekim Devlet Bahçeli, 'Halkın kendilerine devleti denetleme görevi verdiğini' söyleyerek bu konuda açık kapı bırakmıştır.

İP'in durumunu Meral Akşener ile beraber izah edebiliriz.

Yerel ve küresel ölçekte üzerinde hesaplar yapıldığı aldığı sonuçlar sonrası yapılan açıklamalar ile de ortaya çıkan İP, eğer ittifak sistemi olmasaydı mevcut şartlarda baraj altında kalmış olacaktı.

SP'nin durumu da oldukça ilginç.

Temel Karamollaoğlu, ideolojik anlamda tam zıt kutuplarda bulunanlar tarafından oldukça ön plana çıkarıldı ve kendisine sempati kazandırılmaya çalışıldı. Ama destek açıklamalarının oy olarak sahaya yansımaması sonucunda 1,4 seviyelerinde kalarak beklentileri karşılamadı.

Türkiye çapında ilk kez seçimlere giren HÜDAPAR, alınan sonuçlar bir yana alanı tanıma ve kendini tanıtmaya fırsatı buldu. Daha önceden kısmi olarak katıldığı seçimlere göre bir oranlama yaparsak oylarında ciddi bir artış söz konusu olmuştur.

VP'nin aldığı oylar da bölgesel rolüne ve söylemine göre hayli şaşırtıcı ve düşük seviyede. Seçmenin Genel Başkan Doğu Perinçek'in açıklamalarının pek fazla önemsenmediği dikkat çekmektedir.

3. 3. Milliyetçi Yükseliş

Seçim sonuçlarına göre bir "Milliyetçi yükseliş"ten söz etmek mümkün. Son dönemlerde 11-13 bandında seyreden oy oranları iki partiye bölünme sonrası 21 seviyelerine çıktı. Bununla birlikte AK Parti'nin de aynı ölçekte olmasa da milliyetçi bir dile evirildiği gözden kaçmamaktadır. Seçim sonuçları bazılarının iddia ettiği gibi MHP'den kurtulmayı değil, daha fazla bağlanmayı beraberinde getirebilir.

Türkiye'nin normal bir seyirde gidebilmesi milliyetçi oranın makul seviyelerde yani 10-15 arasında olmasını gerekli kılmaktadır. Bu oyların 20'leri bulduğu 1999 seçimleri sonrasında ülkenin nasıl bir duruma sürüklendiği ve Cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik kriziyle yüz yüze geldiği unutulmamalıdır.

3. 4. Ulusalçı Sol İttifakı

CHP-HDP işbirliği, ortaya aşırı solun kısmen destek verdiği bir ulusalçı sol bloklaşmayı çıkarmıştır. HDP'nin Türk solunun etkisiyle iyice yaklaştığı bu çizgi zaman içerisinde zayıflamasına neden olacaktır. Meclis çalışmalarında da devam edeceği görülen bu ittifakın kendisini asıl ortaya koyacağı süreç, Mart 2019 Yerel Seçimleri olacaktır. İttifakın İstanbul'da devam etmesi, güçlü ve farklı kesimlerin onayını alan bir aday göstermemesi durumunda AK Parti'ye Büyük Şehir Belediye Başkanlığını kaybettirecek bir sonuç getirebilir. Ancak Muharrem İnce'nin miting performansı ve aldığı oy oranına bakılarak CHP'nin Genel Başkanlığına seçilmesi durumunda Alevi seçmenlerin HDP'ye yönelmesine yol açabilir. Bu durum CHP'nin küçülmesine, HDP'nin büyümesi gibi Solda yeni bir siyasi manzara getirebilir.

3. 5. Seküler Bloklaşma

CHP'ye destek veren Kemalist gazetecilerin SP'ye yaptıkları onca övgüye rağmen CHP tabanından SP'ye değil de HDP ve İP'e oy gitmesi bir seküler bloklaşma tablosunu ortaya çıkarmıştır. Bu durum kısa vadede olmasa da SP tabanında da bir tartışmaya neden olacaktır. Nitekim ilk değerlendirmeler CHP ile sadece bir seçim ittifakının yapıldığı, ideolojik bir yakınlaşmanın olmadığı şeklinde dışarıya yansımaktadır.

HDP ve İP'in zıt ideolojik kutuplarda olmalarının bloklaşmayı engelleyebileceği iddiaları, uluslar arası güçlerin Türkiye siyaseti üzerindeki etkinliği ve iki tarafın söylemleri göz önüne alındığında boşa çıkmaktadır. HDP sözcüsü ikinci tura kalması durumunda Akşener'in desteklenebileceği yönündeki açıklaması unutulmamalıdır. Bunun yanı sıra seçim sonuçlarını değerlendiren Meral Akşener'in HDP'den liberal Solun söylemi olan "Kürt siyasi hareketi" diye söz etmesi gözden kaçırılmamalıdır.

3. 6. Seçim Sonuçları ve Ağrı Olayı

Seçim sonuçları konuşulurken PKK'nin Ağrı'da bir AK Parti müşahidini kaçırması ve infaz etmesi yeni bir sürecin kapısını aralamış gibi görünmektedir. Süleyman Soylu'nun HDP'yi tehdit anlamına gelen açıklamaları ve doğrudan CHP'yi hedef alması yeni dönemin dilinin oldukça sert olacağıın sinyallerini vermektedir. Esasen, CHP'nin HDP'yi, AK Parti'nin ise MHP'ye sahiplenmesi ile Meclis'te 1991 seçimlerinden sonra oluşan tabloya benzer bir tablo oluşturmuştur. Bu tablo, tabii olarak 1991 seçimleri sonrasında mahsurlarını da barındırmaktadır. Ancak başkanlık sistemine geçilmiş olması, bu mahsurların daha kolay bertaraf edilme ihtimalini barındırmaktadır. 1991 sonrasında Süleyman Demirel'in dirayetsizliği çatışma zemini beslemişken Cumhurbaşkanı Erdoğan'a Meclis'te oluşan mevcut tabloyu ülkenin renklerinin temsili anlamında değerlendirmesini ve olumlu bir yöne yönlendirmesi imkânı vermektedir.

3. 7. Seçim Sonuçlarının Kaosa Dönüştürülmesi Girişimi

Seçimlerin adil ortamda (demokratik koşullarda) gerçekleşmeyeceğine dair görüş, seçim tarihinin ilan edildiği günden itibaren uluslar arası güçlerin medyası ve kimi sözcüleri tarafından dile getirildi. İngiliz Kraliyet ajansı BBC ve Amerika'nın Sesi (VOA) gibi "Millet İttifakı"nı ve HDP'yi açıkça destekleyen büyük medya kuruluşları seçim öncesinde olduğu gibi seçim günü de seçime hile karıştırılacağı yönünde bir kuşku oluşturmaya çalıştılar. Bu ajansların yayınladıkları haberler sosyal medya üzerinden yapılan yayınlarla da desteklendi. Ancak seçim genel anlamda sessiz geçtiği gibi sonuçlar açıklandıktan sonra da hiçbir protesto gösterisi yapılmadı.

Seçim sonrasında sosyal medya ve İnce'nin açıklamalarından anlaşıldığı kadarıyla seçim sonuçlarını kaos çıkarmak için değerlendirmek isteyenler İnce'yi ikna edememişlerdir. Ancak İnce'yi merkez alan bu bilgilerin CHP'nin başına onu getirmek isteyen çevrelerin bir algı çalışmasıyla ilgili olması da olasıdır. Söz konusu çevreler, İnce için "uluslar arası güçlere boyun eğmeyen, dirayetli" imajı da oluşturuyor olabilirler.

3. 8. Yeni Dönemin Çıkmazları ve Avantajları

Mevcut Meclis aritmetiğinde Erdoğan'ın elinin kolunun bağlı olacağı ve MHP'ye muhtaç olduğu dile getirilmektedir.

MHP Erdoğan'a karşı çıkar ve diğer tarafa geçerse ne olur?

Öncelikle Anayasa değişikliği için MHP desteği de yeterli olmadığı gibi MHP'nin karşı tarafa geçmesi de yasaların çıkarılmasını zorlaştırması dışında AK Parti'nin milletvekili sayısından dolayı Erdoğan'ı engellemesi mümkün görünmemektedir.

“Cumhurbaşkanı, yardımcıları ve bakanlar hakkında bir suç işlendiği iddiasıyla Meclis üye tamsayısının salt çoğunluğunun (301) vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilecek.”

Bu durumda muhalefete MHP desteği şart. Ama “Meclis, soruşturma açılmasına üye tam sayısının beşte üçünün (360) gizli oyuyla karar verebilecek.” Bunun için MHP'nin oyu da yeterli olamıyor. “Üye tam sayısının üçte ikisinin (400) gizli oyuyla Yüce Divan'a sevk kararı alınabilecek.” maddesi ise mevcut Meclis içerisinde ancak AK Partili 95 vekilin de muhalefet ile beraber hareket etmesi durumunda Erdoğan'ı güç durumda bırakacak bir sonuç almasını mümkün kılmaktadır. Bunun gerçekleşmenin ihtimalinin yokluğu ve kanun çıkarma zorluğu olduğunda “Cumhurbaşkanlığı kararnameleri” çıkarabilme yetkisi Erdoğan'ı Meclis karşısında rahatlatmaktadır. Erdoğan'ı rahatlatan diğer bir husus gere MHP gerek İP'in homojen olmaması ve Erdoğan'ın ülke çıkarı konusunda milletvekillerini ikna etmesi durumunda iki partiden de kimi vekillerin kendisiyle birlikte hareket etmesinin muhtemel olmasıdır.

Başkanlık sistemi, Cumhurbaşkanına geniş yetkiler tanımakta, mevcut Meclis tablosu ise Erdoğan'ın icraatlarını gerçekleştirmesi yönünde hiçbir şekilde engellememektedir. Buna rağmen, 2019 Yerel Seçimlerinden dolayı bir uyumsuzluğun görülmemesi durumunda Erdoğan'ın MHP ile ittifakı önemseyeceği görülmektedir.

MHP ile birliktelik Erdoğan'ı başta güvenlik bürokrasisinin desteğini kazanmak gibi bazı avantajlara ulaştırırken içeride ve dışarıda kimi çıkmazlarla da yüz yüze bırakmaktadır.

Erdoğan, Mısır'da görülen tablonun aksine milliyetçi kesimin blok halinde darbecilerin yanında yer almamasını önemsemekte ve ödüllendirmektedir. Milliyetçiliğin ülke içinde yol açabileceği problemleri Bahçeli'nin “devleti bekası” hassasiyeti ile aşabileceğine inanmaktadır. İktidar, İslam dünyasının içinde bulunduğu durumun ve başkanlık sisteminden dolayı iktidarın Erdoğan tarafından temsilinin de milliyetçi yükselişin İslam dünyasında da büyük problemler çıkarmasını engelleyeceğine inanıyor olmalıdır. Bununla birlikte Türkiye'de yerleşik Suriyeli sayısının artık beş milyona dayanması ve Araplar arasındaki sıkı iletişimin işyerlerinin Arapça levhalarının CHP belediyelerince değil, gerek AK Parti gerek MHP belediyeleri tarafından sökülmesinin Arap İslam dünyasında Erdoğan'ı rahatsız edecek

şekilde Türkiye aleyhinde kullanılacağı muhakkaktır. Birleşik Arap Emirliklerinin (BAE) başını çektiği bir Arap cephesinin kamu diplomasisi, bu tür küçük gibi görünen girişimlerin mahsurlarını Türkiye açısından daha da artırabilir.

Türkiye, Arap dünyasında BAE liderliğinde ve Mısır'la mahsur artan engellenmeyi, Afrika, Güney Asya ve Güney Amerika açılımları ile aşmaya çalışmaktadır. Malezya'da İhvan-ı Müslimin menşeli lider Enver İbrahim'in seçimleri kazanması Türkiye'nin, önceki iktidar üzerinde etkili olan BAE karşısında elini çok güçlendirdi, Türkiye, Rusya'dan dolayı temkinli davranırsa da önümüzdeki dönemde bu avantaja Orta Asya ile daha güçlü bağlar katarak yeni bir avantaj katmak isteyecek, Orta Asya'da FETÖ'den dolayı oluşan boşluğu, MHP desteğiyle o coğrafyada faaliyet gösteren ve ABD'ye yakın eski ülkücü Namık Kemal Zeybek'in aradan çekilmiş olmasına rağmen MHP bağlantıları ile güçlendirmek isteyecektir. Türkiye'nin Arap dünyasında karşılaştığı engel ve İran-İrak'la son dönemde kurduğu yakınlık, Kürt sorunun mevcut durumda dış politika açısından önemsizleştirmekte, buna karşı ise Orta Asya ile kurmak istediği yakınlık MHP ve diğer milliyetçi isimlere duyulan gereksinimi artırmaktadır. İddialı bir ifade gibi görünse de Arabistan yarımadasından Mısır'a uzanan çıkmaz ve İran'la dostluk, Kürt sorununu dış politikada Türkiye açısından bir teferruat haline getirebilmektedir. Türkiye'nin ancak Arap dünyasına açılması ve İran'la problemler yaşaması durumunda Kürtlere yakınlığı, tarihte olduğu gibi önem kazanmaktadır. Mevcut durumda ise böyle bir tablo söz konusu değildir. Ancak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Bahçeli'yi ikna etmesi durumunda daha önce Bülent Ecevit'in Başbakanlığı sürecinde idamın kaldırılmasında olduğu gibi, milliyetçiliğin siyasi görünümde koyuluğunu artırdığı bu süreçte Kürt sorununun köklü olarak çözülmesi de mümkündür.

SONUÇ

AK Parti, art arda seçim kazanmasına rağmen hâlâ Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın partisi olarak durmaktadır. Nitekim İPSOS'un anket sonuçlarına göre AK Parti seçmenin yüzde 71'i Recep Tayyip Erdoğan için AK Parti'ye vermiştir. Bu sonuçlara bakıldığında AK Parti'nin geleceğin Türkiye siyasetinde nasıl bir yerde olacağı meçhul olmaktan çıkmamıştır. Buna karşı belediye seçimleri ve sonrasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın AK Parti'nin kurumsallaşması için girişimlerde bulunması muhtemeldir.

Yüz yaşına yaklaşan CHP, ulusalcı sol ile sosyalist sol kaynaşmasını gerçekleştirmediği gibi Alevi kesimi de tam olarak kaynaştıramamıştır. Muharrem İnce'nin

oyu ile CHP'nin oyu arasındaki fark, Muharrem İnce için genel başkanlık yolunu kolaylaştırdıysa da Alevi kesimin HDP'ye geçmesi riski CHP'nin genel başkanlığında değişimin gerçekleşmesini engelleyebilir. CHP, tek başına iktidar olma umudunu bu seçimde bir kez daha kaybetmiştir. CHP, istikrarlı yenilmişlik durumundan kurtulmak için Mart 2019 Yerel Seçimleri'nde İstanbul, Antalya, Adana, Mersin gibi riskli metropollerde HDP ile gizli ittifak kurabilir.

1 Kasım seçimlerinden sonra Türkiye siyasetinde varlığını sürdüreceği kuşkulu olan MHP'nin yeni süreçte genç bir lidere kavuşması durumunda Türkiye siyasetini alt üst edecek bir güce ulaşması muhtemeldir. Seçim mitinglerinde Akşener'in dinleyicilerinin yaşlılardan, az sayıda miting yapan Bahçeli'nin ise etrafında genç bir kitlenin bulunuşundan Ülkücü gençliğin MHP'den uzaklaşmadığına işaret ediyor. İyi Parti'nin kuruluşundan önce MHP'nin eski statükocu seküler kesiminin CHP'ye, yenilikten yana dindar kesiminin ise AK Parti'ye transfer olması durumunda MHP'nin siyaset sahnesinde sembolik bir noktada kalması mümkün görünüyordu. MHP'nin bundan sonraki durumu ise henüz bir seçim partisi olarak kalıp kalmayacağı meçhul olan İP'in performansına bağlıdır. Türkiye'nin siyasi yapısında protestocu, sürekli yer değiştiren bir dönem Türkes'e karşı ANAP ve DYP'yi, sonra Cem Uzan'ın Genç Partisi'ni tercih eden, daha çok "Türkmen" karakterli bir milliyetçi seçmen kitlesi vardır. İyi Parti'nin aldığı oy bu seçmen kitlesinin henüz durgunlaşmadığını, siyasette istikrar kazanmadığını ortaya koymuştur. İP'in bu seçimde desteğini aldığı bu kitlenin önümüzdeki dönemde nerede karar kılacağı meçhuldür. Dolayısıyla siyaset, milliyetçi kitle açısından belirsizlik içindedir.

2014 Yerel Seçimleri'nde Diyarbakır Belediye Başkanlığı gibi önemli bir makamın Alevilere verildiği HDP, bu seçimde Türk Solu parti içindeki ağırlığını artırdı. HDP'nin her zaman yönetim değişikliği yapma olanağı var olmuştur. Ancak bu seçimde barajı ancak CHP'nin desteğiyle aşmış olması, partinin gelecekteki durumunu belirsizleştirmektedir. HDP'nin Doğu illerinde daha fazla seçmen kaybetmesi durumunda milletvekili seçimlerine bağımsız adaylarla girme sürecine dönmesi mümkündür. Bunun önündeki en büyük engel ise, partinin kendi amblemi ile seçime girmesinden dolayı aldığı sadece bu seçim için bile 70 milyona ulaşan hazine katkısıdır.

Seçime, TRT'nin resim seçim propagandası ve bir iki istisna dışında resmi ve özel televizyon kanallarının ambargosu altında giren HÜDAPAR'ın Türkiye'nin her tarafından oy almış olması ve Diyarbakır'da bağımsız adayla girmenin dezavantajına rağmen 40 bine yaklaştığı anlaşılan seçmen desteği, HÜDAPAR'ı önemli bir siyasî aktör hâline getirmektedir.

Ancak, Bölge'deki oy oranı partinin hâlâ siyasi söylemini geniş kitlelere izah edemediğini de açıklamaktadır. Partinin gerçekleştirdiği sulhtan yana söylem açılımdan rahatsız olan kimi parti dışı kişilerin özellikle gündem konusu ettiği HDP ile yakınlaşma iddiasının Bölge'deki PKK karşıtı seçmenin tutumunu nasıl etkilediği araştırılması ise gereken bir nokta olarak kalmıştır. Ancak Bölge'de partiyi Erdoğan karşıtlığı koşuluyla destekleme iddiasında bulunan ve güvenilirlikleri de tartışmalı kimi kimselerin HÜDAPAR'ın Erdoğan'a verdiği destekten dolayı HÜDAPAR'a oy vermekten caydıkları ve bunun partinin Bölge'deki oylarını olumsuz etkilediği söylenebilir. HÜDAPAR'ın bundan sonraki başarısı kitlelere ulaşacak bir söylemi geliştirmesine bağlıdır.